

УДК 330.1

І. І. Вініченко,

д. е. н., професор, Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

С. І. Крючок,

здобувач, Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

ЕКОНОМІЧНА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇЇ СКЛАДОВІ

I. Vinichenko,

Doctor of Economics, Professor, Dnipropetrovsk State University of Agrarian and Economics

S. Kriuchok,

candidate for a degree, Dnipropetrovsk State University of Agrarian and Economics

THE ECONOMIC STABILITY OF THE ENTERPRISE AND ITS COMPONENTS

Узагальнення сучасної парадигми теорії управління стійкістю як економічним процесом показують, що під управлінням економічною стійкістю аграрних підприємств слід розуміти управлінський процес, що забезпечує відповідний стан її функціональних складових, завдяки яким забезпечується беззбитковість виробництва та зростання конкурентоспроможності продукції. Для більшості аграрних підприємств пріоритетними та більш вагомими функціональними складовими економічної стійкості є внутрішні чинники. З метою оцінки економічної стійкості запропоновано класифікацію її складових за функціональною ознакою.

Забезпечення економічної стійкості підприємств передбачає їхню економічну самостійність, яка має виявлятися насамперед у здійсненні контролю за ефективним використанням власних ресурсів та у можливості найповнішого використання конкурентних переваг підприємства. На рівень економічної стійкості підприємства впливають три підсистеми стійкості — внутрішня, зовнішня і "набута". Кожна з них є складною системою, що має власні параметричні оцінки. Тільки інтегрована сукупність дій усіх цих факторів забезпечує цілісність та єдність сукупного й індивідуального економічного відтворення.

Summary of the modern paradigm of management theory as the economic stability of the process shows that under management economic sustainability of agricultural enterprises should understand the management process that ensures an appropriate condition of functional components, through which secured profitability of production and increase competitiveness of products. For most of agricultural enterprises a priority and a significant functional components of economic stability are internal factors. To evaluate the economic stability proposed classification of its components on functional grounds.

Ensuring the economic viability involves their economic independence, which is made manifest above all in control of the effective use of their resources and possibilities of to the fullest use of the competitive advantages of the company. At the level of economic viability influence three subsystems stability — internal, external and "acquired". Each of them is a complex system that has its own parametric estimation. Only an integrated set of actions of all these factors ensure the integrity and unity of the economic aggregate and individual reproduction.

Ключові слова: види економічної стійкості, економічна стійкість, підприємство, процес, системний підхід, складові економічної стійкості.

Key words: types of economic stability, economic stability, enterprise, process, system approach, the components of economic sustainability.

ВСТУП

Проблема стійкого економічного розвитку аграрного виробництва, його ролі в економіці країни знаходяться в центрі уваги політиків і наукової громадськості, адже питання продовольчого забезпечення та продовольчої незалежності є гарантом соціальної стабільності та національної незалежності. Розвиток ринкових відносин в аграрно-мекторі України супроводжується активним

формуванням підприємництва, створенням нових підприємств, діяльність яких направлена на досягнення певних результатів. Однак їхньою відмінною особливістю є низька економічна стійкість, коли одні з них досягають цілей своєї діяльності, а інші працюють менш успішно. Тому дослідження економічних процесів на рівні підприємства як основної ланки аграрної економіки, має ключове значення. Саме на цьому рівні управління необхідно

глибоко визначити всі можливості, які є у кожному підприємстві стосовно досягнення й підтримання стійкого та ефективного розвитку економіки. І саме головне — від вирішення цих проблем підприємствами залежить економічна стійкість на всіх інших рівнях управління виробництвом.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання методології вибору та практики реалізації напрямів підвищення економічної стійкої підприємств досліджені у роботах вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів: С. Анохіна, І. Ансоффа, І. Білого, І. Бланка, Ю. Брігхема, В. Василенка, Н. Верхоглядової, І. Павлова, С. Покропівного, М. Портера, Р. Солоу, Й. Шумпетера та ін. Дослідженню теорії, методології та розробки заходів щодо забезпечення економічної стійкості та підвищенню ефективності саме аграрних підприємств присвячені праці В. Андрійчука, В. Аранчій, І. Вініченка, Ю. Губені, М. Коденської, Ю. Лупенка, П. Макаренка, Л. Мельника, П. Саблука, О. Скидана, О. Ульянченка, та ін. Та все ж проблема визначення економічної стійкості аграрних підприємств будь-якої форми власності як категорії та управлінського процесу, що її забезпечує, поки що досліджена недостатньо повно. І не зважаючи на те, що сьогодні це поняття вже входить в економічну практику підприємств, в узагальненому вигляді воно також достатньо не вивчене. Саме це і стало підставою для визначення категорії економічної стійкості та обумовило необхідність з'ясувати окремі її аспекти.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Значна кількість чинників, що впливають на життєздатність підприємств, зумовлює багатогранність напрямів стійкості їхньої діяльності. Крім того, всебічний аналіз стійкості необхідний аграрним підприємствам для прогнозування їхньої поведінки в умовах економічної нестабільності. У науковій літературі зустрічаються різні тлумачення поняття стійкості. З філософської точки зору, стійкість є виявом однієї з характеристик стану руху і розвитку матеріальної субстанції. Серед її можливих форм руху реалізуються лише стійкі форми, а нестійкі швидко руйнуються внаслідок принципової стохастичності внутрішніх і зовнішніх впливів.

Поняття "стійкість" у свідомості селян з'явилося разом із появою землеробства, розвиток якого завжди потребував підвищення економічної стійкості. Забезпечення стійкості сільського господарства до недавнього часу відбувалося головним чином шляхом послаблення ступеня ризику і підвищення виробничої стійкості за рахунок отримання сталих врожаїв сільськогосподарських культур, і насамперед, зернових культур. Але стійкість розвитку виражається не стільки в підвищенні окремих кількісних показників, скільки в

здатності сільського господарства здійснювати розширене відтворення, підвищувати продуктивність праці, зберігати та примножувати природний потенціал, поліпшувати соціальні умови тощо.

Значний внесок в обґрунтування концепції сталого розвитку сільського господарства вніс П.Т. Саблук. Він стверджує, що стійкий розвиток є досить важливим і необхідним для агропромислового комплексу, особливо для центральної його ланки — сільського господарства. Забезпечення стійкого розвитку сільського господарства посідає центральне місце серед багатьох проблем сучасності, що обумовлено ключовою роллю аграрного сектора в соціально-економічному прогресі суспільства [10]. Стійкий розвиток сільського господарства є, по суті, альтернативою процесу руйнування. Перехід до стійкого розвитку сільського господарства і аграрного виробництва в цілому, вимагає істотних змін у змісті основ аграрної політики, помилки якої призвели до негативних явищ у галузі.

Поділяємо думку дослідників, які характеризують стійкість станом об'єкта під впливом на нього зовнішніх чинників. На їхню думку, об'єкт є найбільш стійким, коли при рівних по силі негативних зовнішніх впливах відхилення від колишнього рівня залишаються найменшими. Тому стійкість — це зовнішня форма, зовнішній прояв внутрішньої структури об'єкта. Основа стійкості закладена всередині самого об'єкта. Для того, щоб підвищити його стійкість до впливу різних факторів, необхідно, перш за все, удосконалити об'єкт зсередини.

Березін О. трактує поняття стійкості підприємств як їхню здатність пристосуватися до роботи в ринкових умовах, виробляти продукцію нормальної якості і забезпечувати прибуток. На його думку, стійкість підприємств залежить від таких складових: організаційно-правового статусу і віку підприємств; фінансового становища; кадрового корпусу керівників, їхньої здатності до адаптації і нововведень; від зацікавленості працівників у результатах праці; загального ходу ринкових реформ і стабілізації економіки; уміння знайти власну нішу на ринку, що формується; уміння підвищувати якісні параметри вироблюваної продукції тощо [3].

Павлов І.Д. у своїх роботах ґрунтується на патерналізмі з боку держави як одній з головних умов стійкого розвитку сільського господарства. Економіст досліджує необхідність, сутність, функції держави, основні напрями, методи та інструменти державного регулювання забезпечення стійкості підприємства. Висока ефективність крупнотоварного виробництва породжує тенденцію до монополізації, що перешкоджає розвитку конкуренції та підприємницької діяльності сільськогосподарських товаровиробників. Саме це є головною причиною необхідності державного

втручання з метою підвищення економічної стійкості [8].

Разом з тим, ми не згодні з визначенням С. Анохіна, який стійкість ототожнює з рівномірними надходженнями і витратами сировини протягом виробничого циклу [1]. Рівномірність виробництва є, безсумнівно, атрибутом стійкості виробництва, проте сільськогосподарське виробництво, по-перше, не може бути рівномірним протягом року, крім деяких галузей тваринництва; по-друге, якщо рівномірність розуміти як порівняно слабку мінливість по роках, то вона може спостерігатися і у господарствах з низьким рівнем культури землеробства в регіоні з сприятливими природними умовами.

Автори стверджують, що стійкість відтворення АПК можна визначити як здатність безперервно підтримувати оптимальну пропорційність у розвитку відтворення в масштабах країни з урахуванням місця сільського господарства в єдиному народногосподарському комплексі і його основоположній ролі в продовольчому забезпеченні населення. М. Корецький стверджує, що стійкість відтворення в аграрному секторі означає його якісний стан як соціально-економічної системи, що динамічно розвивається, в якій під впливом зовнішнього середовища не порушуються раціональні комбінації між ресурсами і потребами [6]. З іншого боку, АПК — це сукупність взаємопов'язаних галузей, що безпосередньо забезпечують виробництво сільськогосподарської сировини та кінцевого продукту споживання. Його динамічний розвиток забезпечується тільки при досягненні стійкого відтворення як в кожному його структурному підрозділі, так і в галузі в цілому.

Сьогодні велику увагу приділяють екологічній безпеці соціально-економічного розвитку суспільства і навколишнього середовища, яку характеризують екологічною стійкістю. Екологічна стійкість на рівні підприємства — це здатність підприємства забезпечити довготривале дотримання правил, норм і нормативів щодо охорони навколишнього середовища.

У науковій літературі зустрічаються визначення стійкого розвитку аграрного підприємства з позицій здатності зберігати обсяги реалізації продукції (робіт, послуг) тривалий період часу при різних змінах споживчого попиту. Принципово важливого значення набувають не тільки питання освоєння сучасних методів планування, управління, організації та контролю виробничо-господарської й економічної діяльності, — але і розробка нових логістико-орієнтованих концепцій, підходів, методологій до стратегічного аналізу та управління економічною стійкістю підприємства в умовах ризику і невизначеності.

Поняттю "стійкість виробництва" Мельник Л.Ю. і Макаренко П.М. дали наступне визначення: "стійкість виробництва АПК можна визначити як здатність протистояти різній негативній дії як природним, так і економічним факторам. Це означає

не лише подолати несприятливі явища, але і уміння пристосовуватися до них, використовувати їх з найвищим ефектом для сільського господарства" [7].

Окремою складовою економічної стійкості підприємства слід виділити соціальну стійкість, яка характеризує соціальну стабільність у виробничому колективі, умови праці, чисельність працівників, розмір заробітної плати тощо. Для аграрних підприємств оцінка соціальної стійкості є дуже важливою, оскільки низький рівень розвитку соціальної інфраструктури в сільській місцевості спричиняє зростання міграції кваліфікованих і молодих кадрів у міста, внаслідок чого в підприємствах загострюються такі проблеми як плінність кадрів, їх вікова структура і рівень кваліфікації.

Актуальною, на наш погляд, є думка Д. Черевка, який зазначає, що стійкий розвиток сільського господарства означає відтворення в кожному відтворювальному циклі на більш високому рівні суспільно значущих у позитивному плані результатів, маючи на увазі виробничі, економічні, соціальні, екологічні та інші параметри, послідовне нарощування можливостей їх покращення. Перехід до стійкого розвитку сільського господарства поряд з розвитком науково-технічного прогресу вимагає суттєвих змін у змісті основ політики держави. Також він зазначає, що на сьогоднішній день особливо зростає роль оцінки економічної стійкості саме сільськогосподарського виробництва [13].

Під економічною стійкістю різні автори розуміють складне, комплексне поняття, як і саму господарську діяльність. Одних визначень економічної стійкості в різній редакції кілька десятків. "Економічний" означає творчий процес, який виробляє благо чи задовольняє потреби людини або господарюючого суб'єкта. Значить і економічна стійкість може бути застосована для характеристики суб'єктів, що здійснюють господарську діяльність, результатів цієї діяльності і її наслідків як для самого суб'єкта, так і для його оточення.

Забезпечення сталого розвитку сільського господарства пов'язано, перш за все, з подоланням негативного впливу економічних факторів, що дестабілізують сільськогосподарське виробництво і в значній мірі характеризуються випадковістю прояви. Тому одна з головних складових вирішення цієї проблеми полягає в застосуванні стратегічних і поточних управлінських рішень, побудованих з урахуванням ризику.

Так, Сокол О. під економічною стійкістю розуміє такий рівень розвитку усіх структурних елементів виробництва, при якому забезпечується оптимальне використання їхніх потенціалів, незалежно від впливу зовнішніх і внутрішніх чинників [11]. Іншими словами, це всебічна захищеність господарської діяльності від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність підприємства швидко усувати різноманітні загрози, пристосовуватися до умов, що створилися. У

свою чергу Удовиченко М. під економічною стійкістю розуміє комплекс властивостей організації, інноваційної, логічної, виробничої, фінансово-кредитної діяльності з урахуванням їхньої взаємодії і взаємовпливу, а також кількість продукції, що випускається, та її новаторські властивості, науково-технічну розвиненість матеріальної бази, стабільність всього спектра ресурсного забезпечення, розвиненість кадрового і інтелектуального потенціалів, наявність інноваційного менеджменту [12]. За визначенням М. Гончарова економічна стійкість в умовах ринку — це постійний рух грошових засобів і наявність земельних, матеріально-технічних, трудових і фінансових ресурсів, які забезпечують платоспроможність та розширене відтворення підприємства [5].

Економічна стійкість у сільському господарстві в обов'язковому порядку повинна ґрунтуватися на принципі ефективного використання основних факторів виробництва. Для здійснення розширеного відтворення необхідно мати не тільки стійкий розвиток, але і ефективний сталий розвиток, тому виробництво може функціонувати стійко, але не ефективно.

Згідно з думкою В. Аранчій, економічну стійкість можна конкретизувати як забезпечення його рентабельної виробничо-комерційної діяльності за рахунок підвищення ефективності використання виробничих ресурсів і управління підприємством, стійкого фінансового стану за рахунок поліпшення структури активів, а також стабільного розвитку потужності підприємства і соціального розвитку колективу при самофінансуванні в умовах динамічного розвитку зовнішнього середовища [2].

С. Покропивний під економічною стійкістю трактує багатоцільову (багатоаспектну) категорію, що включає в себе мінімум п'ять складових: забезпеченість фінансовими ресурсами для розширеного відтворення; розширене відтворення всіх ресурсів; розвиток виробництва на основі інновацій; поліпшення екології; стійкий соціальний розвиток сільських територій. І лише їх комплексна реалізація може забезпечити конкурентоспроможність продукції вітчизняного АПК на внутрішньому і зовнішньому ринках [9].

Узагальнення наукових досліджень дозволяє також вирізняти внутрішню, зовнішню та "набуту" стійкість. Внутрішню стійкість підприємства визначає загальний фінансовий стан, трудовий потенціал, натуральна й грошова структура виробництва, така їхня динаміка, коли забезпечуються стабільно високі економічні результати функціонування підприємства. Зовнішня стійкість підприємства визначає стабільність економічного середовища, у межах якого здійснюється підприємницька діяльність. Вона досягається завдяки відповідній системі управління економікою у масштабах всієї країни. За командно-адміністративною системою господарювання підприємства характерною була саме зовнішня стійкість забезпечена загаль-

ним централізованим управлінням економікою. Ринковій економіці притаманна внутрішня стійкість, яка потребує від керівників аграрних підприємств високої активності. Набута стійкість визначає наявність певного запасу міцності, що захищає підприємство від несприятливих дестабілізуючих виробничих умов та несподіваних змін зовнішніх чинників. Загальна стійкість підприємства передбачає його здатність до управління внутрішніми чинниками та пристосування до зовнішніх чинників діяльності завдяки чому підтримується оптимальні умови ефективного господарювання.

На нашу думку, одним із основних завдань забезпечення економічної стійкості аграрного підприємства необхідно вважати виявлення всього спектра реальних загроз і проблем притаманних управлінському процесу. Адже саме сьогодні в Україні умови економічної дестабілізації спричиняють до того, що більшість аграрних підприємств не можуть на належному рівні забезпечувати свою економічну стійкість, а деякі з них взагалі перебувають на межі банкрутства. Перелік загроз економічній стійкості підприємств дає загальне уявлення про завдання і цілі функціонування підприємства щодо забезпечення завдяки здійсненню своєчасного і ефективного управлінського процесу. Особливості багатьох кризових ситуацій на підприємствах зводяться до такого: підприємства не залучені у систему заставних зобов'язань щодо власного майна; не володіння маркетинговою політикою або помилкове її здійснення; відсутність жорсткого планування чи недостатня гнучкість і еластичність в реалізації планів; висока ймовірність помилок керівників при ухваленні важливих рішень; відсутність реакції на несподівану появу на ринку сильних конкурентів; нестабільність внутрішніх міжособистісних і міжгрупових відносин на підприємстві; неякісна технічна організаційно-технологічна підготовка виробництва; невизначеність щодо місії підприємства та методів її досягнення; неправильна або недостатньо продумана інноваційна політика; неповний облік внутрішніх змінних на підприємстві; відсутність належної уваги до стратегічного планування, недооцінка або незнання методів формування бюджету, а отже, проведення превентивної політики, яка нездатна передбачити чи хоча б пом'якшити потенційні кризові ситуації; відсутність необхідного резерву для безкризової роботи підприємства.

Наведені причини не можуть охопити усі можливі кризові випадки. Доречно зазначити, що важливим фактором економічної стійкості є її гнучкість, гнучкість всієї системи управління, під якою розуміють здатність системи пристосовуватись до зовнішніх умов, що постійно змінюються. Гнучкість управління економічною стійкістю забезпечується застосуванням відповідних алгоритмів управління, а також різними технічними й організаційними заходами, оскільки перебіг економічних процесів у часі має динамічний характер

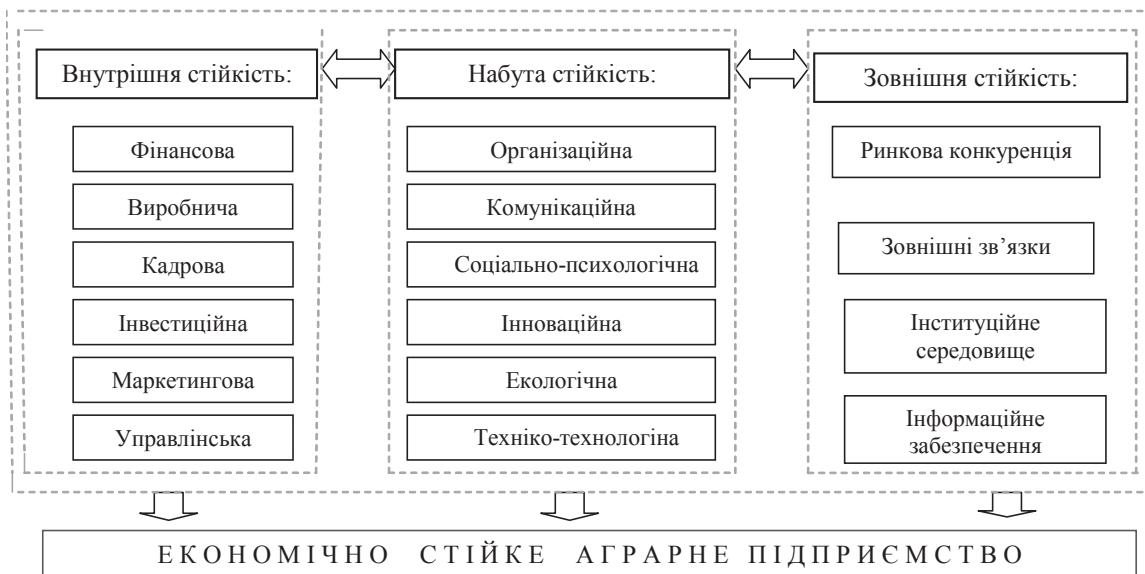


Рис. 1. Структурні складові економічної стійкості аграрних підприємств

і в умовах гострої конкуренції потребує від підприємств швидкої адаптації до мінливих умов зовнішнього і внутрішнього середовища. У цих умовах виграє те підприємство, яке швидше ніж інші пристосується до реалій часу й адаптується до нових незвичних для нього умов.

Вивчивши думки науковців з проблеми дослідження ми розуміємо під поняттям "економічної стійкості аграрних підприємств" сукупність взаємоумовлених та взаємопов'язаних складових елементів аграрного підприємства як соціально-економічної системи, які під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів забезпечують раціональну структуру виробництва, реалізацію конкурентних переваг, збалансований процес його функціонування та розширене відтворення. Збалансованість досягається завдяки забезпеченню оптимальних кількісних співвідношень між елементами загальної системи, які надають їй можливість гармонійно розвиватися. Отже, економічна стійкість підприємства передбачає такий стан підприємства, при якому забезпечується максимально ефективна діяльність всіх його елементів.

Відповідно, під управлінням економічною стійкістю аграрних підприємств необхідно розуміти управлінський процес як систему методів, засобів та принципів, що дає змогу підприємству розвиватися на основі зростання прибутку й продуктивності праці, збереження й примноження природного потенціалу та поліпшення соціальних умов виробничого процесу. Основною метою такого управління є забезпечення економічної стійкості підприємств відповідно до сталого функціонування та розвитку підприємств у поточному та перспективному періодах. Забезпечення економічної стійкості підприємств передбачає їхню економічну самостійність, яка має виявлятися насамперед у здійсненні контролю за ефективним ви-

користанням власних ресурсів та у можливості найповнішого використання конкурентних переваг підприємства.

Отже, виходячи із різноманіття проблем, що вирішуються у рамках зміцнення і збереження економічної стійкості підприємств, її можна визначити, застосувавши комплексну систему підсистем, виділивши її структурні складові (рис. 1).

Як бачимо, на рівень економічної стійкості підприємства впливають три підсистеми стійкості — внутрішня, зовнішня і "набута". Кожна з них є складною системою, що має власні параметричні оцінки. Адже будь-який імпульс із зовнішнього середовища може різко змінити стійкість однієї системи жодним чином не торкнувшись іншої. Наприклад, зміна цін на матеріали може дезорганізувати і навіть поставити на межу руйнування підсистему виробничої стійкості підприємства, і водночас практично не вплинути негативно на технічну підсистему. Іншими словами, кожна із складових економічної стійкості аграрного підприємства — це комплекс завдань і показників, і підвищити її можна, тільки успішно працюючи у всіх напрямках одночасно.

ВИСНОВОК

Отже, якщо оцінити наведені складові економічної стійкості, то можна з упевненістю сказати, що всі вони впливають на результативність діяльності аграрного підприємства. Кожне із виділених напрямів характеризується набором елементів, що визначають його стійкість. Найважливішою ознакою економічної стійкості аграрного підприємства є його здатність функціонувати і розвиватись в умовах мінливого внутрішнього і зовнішнього середовища. Тому поділ факторів, що впливають на економічну стійкість, на внутрішні, зовнішні й набути, є найсуттєвішим. Тільки інтегрована сукупність дій усіх цих факторів забезпечує ціліс-

ність та єдність сукупного й індивідуального економічного відтворення. Саме від врахування існуючих умов господарювання та пристосування до них, залежить економічна стійкість аграрних підприємств.

Література:

1. Анохин С.Н. Основы экономической устойчивости предприятий в рыночной экономике [Текст] / С.Н. Анохин. — Саратов: Саратов. гос. техн. ун-т, 2000. — 44 с.
2. Аранчий В.І. Інтегральні підходи до оцінювання економічної стійкості аграрних підприємств [Текст] / В.І. Аранчий, М.О. Удовиченко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. — Полтава: ПДАА. — 2012. — Спецвипуск. — С. 10—12.
3. Березін О.В. Економіка підприємства [Текст]: навчальний посібник / О.В. Березін, Л.М. Березіна, Н.В. Бутенко. — К.: Знання, 2009. — 390 с.
4. Вініченко І.І. Конкуреноспроможність аграрних підприємств: стан і перспективи [Текст] / І.І. Вініченко // Агросвіт. — 2013. — № 21. — С. 10—13.
5. Гончаров В.М. Інвестиційні ресурси та їх економічне регулювання: монографія [Текст] / В.М. Гончаров, А.А. Навроцький, О.А. Коломійцев. — Донецьк: СПД Купріянов В.С., 2006. — 204 с.
6. Корецький М.Х. Формування конкурентоспроможності підприємств у ринкових умовах [Текст] / М.Х. Корецький // Держава та регіони (серія: економіка та підприємництво). — 2005. — № 1. — С. 98—102.
7. Мельник Л.Ю., Макаренко П.М., Кириленко І.Г. Економічна теорія на межі тисячоліть: навчальний посібник [Текст] / Л.Ю. Мельник, П.М. Макаренко, І.Г. Кириленко. — К.: ІАЕ УААН, 2003. — 748 с.
8. Павлов І.Д. Моделі прийняття управлінських рішень: сб. науч. трудов [Текст] / І.Д. Павлов, Г.П. Брехаря, А.В. Радкевич. — Запорозжє: ЗНУ, 2005. — 321 с.
9. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства: підручник [Текст] / С.Ф. Покропивний. — К.: Наукова думка, 2000. — 473 с.
10. Саблук П.Т. Інвестиційна привабливість аграрно-промислового виробництва регіонів України [Текст] / П.Т. Саблук [та ін.] // Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки". — К., 2005. — 478 с.
11. Сокол О.Г. Дослідження впливу чинників на економічну стійкість сільськогосподарських підприємств [Текст] / О.Г. Сокол // Агросвіт. — 2008. — № 1. — С. 21—25.
12. Удовиченко М.О. Теоретичні аспекти економічної стійкості сільськогосподарських підприємств [Текст] / М.О. Удовиченко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. —

Полтава: ПДАА. — 2011. — Вип. 3. — Т. 2. — С. 149—152.

13. Черевко Д.Г. Конкуреноспроможність підприємства як характеристика його економічного стану [Текст] / Д.Г. Черевко // Економіка АПК. — 2009. — № 6. — С. 114—121.

References:

1. Anohin, S.N. (2000), *Osnovy jekonomicheskoy ustojchivosti predpriyatij v rynochnoj jekonomike* [Fundamentals of economic stability of the enterprises in a market economy], Sarat. gos.tehn.un-t, Saratov, Russia.
 2. Aranchij, V.I. and Udovychenko, M.O. (2012), "Integrated approaches to evaluating economic stability of agricultural enterprises", *Naukovi pratsi Poltav's'koi derzhavnoi ahrarnoi akademii*, vol. 1, pp. 10—12.
 3. Berezin, O.V. Berezina, L.M. and Butenko, N.V. (2009), *Ekonomika pidpriemstva* [Enterprise Economics], Znannia, Kyiv, Ukraine.
 4. Vinichenko, I.I. (2013), "The competitiveness of agricultural enterprises: state and prospects", *Ahrosvit*, vol. 21, pp. 10—13.
 5. Honcharov, V.M. Navrots'kyj, A.A. and Kolomijtsev, O.A. (2006), *Investytsijni resursy ta ikh ekonomichne rehuljuvannia* [Investment resources and their economic regulation], SPD Kupriianov V.S., Donetsk, Ukraine.
 6. Korets'kyj, M.Kh. (2003), "Formation of competitiveness of enterprises in market conditions", *Derzhava ta rehiony (seriia: ekonomika ta pidpriemnytstvo)*, vol. 1, pp. 98—102.
 7. Mel'nyk, L.Yu. Makarenko, P.M. and Kyrylenko, I.H. (2003), *Ekonomichna teoriia na mezhi tysiacholit'* [Economic theory on the turn of the millennium], IAE UAAN, Kyiv, Ukraine.
 8. Pavlov, I. D. Breharja, G. P. and Radkevich, A.V. (2005), *Modeli prinjatija upravlencheskih reshenij* [Models of management decision-making], ZNU, Zaporozhye, Ukraine.
 9. Pokropyvnyj, S.F. (2000), *Ekonomika pidpriemstva* [Enterprise economy], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.
 10. Sabluk, P. T. (2005), *Investytsijna pryvabylivist' ahrarno-promyslovoho vyrobnytstva rehioniv Ukrainy* [Investment attractiveness of the agro-industrial regions of Ukraine], *Natsional'nyj naukovyj tsentr "Instytut ahrarnoi ekonomiky"*, Kyiv, Ukraine.
 11. Sokol, O.H. (2008), "The influence factors on the economic stability of agricultural enterprises", *Ahrosvit*, vol. 1, pp. 21—25.
 12. Udovychenko, M.O. (2009), "Theoretical aspects of economic stability agricultural enterprises", *Naukovi pratsi Poltav's'koi derzhavnoi ahrarnoi akademii*, vol. 3, pp. 149—152.
 13. Cherevko, D.H. (2009), "The competitiveness of the enterprise as a characteristic of its economic situation", *Ekonomika APK*, 6, pp. 114—121.
- Стаття надійшла до редакції 16.12.2016 р.*